

Foundation (Finland) створили Європейський Хаб «Спочатку житло» (4), що об'єднує 45 організацій з різних країн Європи і має на меті подолання бездомності та запобігання її виникненню.

Список використаних джерел:

1. Pleace N., Baptista I. and Knutagård M. (2019) HOUSING FIRST IN EUROPE: An Overview of Implementation, Strategy and Fidelity. https://www.homelesshub.ca/sites/default/files/attachments/2019-10-10-HFinEurope_Full-Report2019_final.pdf
2. Pleace N. (2016) Housing First Guide Europe https://www.feantsa.org/download/hfg_full_digital1907983494259831639.pdf
3. <https://invisiblepeople.tv/finland-solved-homelessness-heres-how-spoiler-its-more-than-housing-first/>
4. The Housing First Europe Hub: European Platform which aims to further develop and promote Housing First in Europe. <https://housingfirsteurope.eu/>

Кальницька К.О., кандидат психологічних наук,
доцентка кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
k.kalnytska@ukma.edu.ua

Цельєва М.О., студентка БП-4
кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
mariia.tselieva@ukma.edu.ua

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Прагнення України до євроінтеграції стали однією з основних причин збройної агресії РФ проти України. Разом з тим, підписання і ратифікація Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом засвідчили відданість українців демократичним європейським цінностям і взяття на себе зобов'язань враховувати питання рівності між чоловіками і жінками при розробці та впровадженні законів, постанов, адміністративних положень, політики і заходів (Угода про Асоціацію, 2014; Закон України, 2014).

Європейська Комісія ще у 2004 р. зазначила, що *гендерна рівність* означає право усіх людей на свободу розвитку особистих здібностей та свободу вибору без обмежень, пов'язаних із жорстко закріпленими гендерними ролями. Тобто різна поведінка, прагнення та потреби чоловіків і жінок враховуються, оцінюються й підтримуються рівноцінно. 5 березня 2020 року Європейська комісія затвердила Стратегію гендерної рівності 2020 – 2025 рр. Урядом України 12 серпня 2022 р. схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року (Державна стратегія, 2022; Гендерна рівність, 2020).

Гендерна нерівність (англ. *gender inequality*) – це ситуація, коли жінки й чоловіки не є фактично рівними за правами, можливостями й уявленнями про них унаслідок сексизму та дискримінаційних настановлень, закріплених в суспільній свідомості. Донині жінки гірше за чоловіків представлені в багатьох сферах, включаючи безпеку, освіту, можливості на ринку праці, політику, платню за рівноцінну роботу (гендерний розрив в оплаті), а також потерпають від гендерного зумовленого насильства (Гендерна нерівність, 2019; Гендерна нерівність, 2020; Кальницька К., & Непопенко О., 2006; Bordalo, Pedro, et al., 2019).

Гендерна нерівність пов'язана з відмінностями у гендерних ролях й спричинена існуванням гендерних стереотипів – тобто вона виростає з соціальних розрізень, як емпірично обґрунтованих, так і сконструйованих соціально (Гендерна нерівність, 2020; Кальницька К., 2011; Shatilova O., Sobolieva T., & Vostryakov O., 2021).

Натомість, *гендерна рівність* передбачає рівні можливості для самореалізації жінок і чоловіків, гарантії дотримання прав і свобод з урахуванням особливостей статей, взаємної та спільної відповідальності в процесі життя. XXI століття – це період егалітарних ролей, коли чоловіки та жінки рівні у своїх правах (Гербут Н., 2018; Кальницька К., 2009; Shatilova O., 2021). Відповідно до звіту про гендерну політику («Gender Policy Report»), гендерна рівність безпосередньо пов'язана з вищим рівнем задоволення життям серед жителів країн, яким вона притаманна, тоді як статистика країн з меншою рівністю демонструє нижчі показники задоволення населення своїм життям (Audette A., 2019; Mayor Eric, 2015; Swift, J., 2019).

Отже, гендерну рівність чимало дослідників розглядають як основу благополуччя людини. Питання гендеру, гендерної рівності знайшли відображення в проектах та наукових дослідженнях та публікаціях низки вчених, а саме: Титаренко Т. (2018); Шатілова О., & Яковенко М. (2021); В. Кравець, та ін. (2013); Кальницька К., & Непопенко О. (2006); Кальницька К. (2009, 2011); Гербут Н. (2018); Shatilova O., Sobolieva T., & Vostryakov O. (2021); Audette A. (2019); Bordalo, Pedro, et al. (2019); Mayor, Eric. (2015) Vigod, Simone N., Paula A. & Rochon. (2020) та ін.

Низку проектів на гендерну тематику реалізовано в Україні спільно з провідними європейськими інституціями протягом 2018-2024 рр.:

- Так, міжнародна організація ООН Жінки в Україні провела «Гендерний аудит доступності» (2018);
- Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні спільно з Міжнародною організацією праці (МОП) презентували новий спільний пілотний проєкт «Розширення економічних можливостей жінок як відповідь на кризу COVID-19 в Україні»;

- ПРООН та МОП представили спільний проєкт для розширення економічних можливостей жінок (2021);
- IFA. Federal Foreign Office. Human Rights Foundation започаткували проєкт «Голос жінки має силу» (2020);
- Український Жіночий Фонд працює над проєктом «1325 Жінки Мир Безпека. Гендерна рівність» (2020-2024);
- UNFPA Україна «Проєкт «ТАТОНУВ», присвячений формуванню гендерно-чутливих підходів у навчанні, змінам поведінки щодо вибору професії без стереотипів, залучення чоловіків до рівномірного розподілу домашніх обов'язків та виховання дітей (2017-2024);
- *Реалізовано проєкт* Дитячого фонду ООН «Бюро гендерних стратегій і бюджетування» (2021) тощо.

Вивченню благополуччя присвячені роботи Н. Гоффе, Г. Монусової, Н. Каргіної, В. М'ясоєдова, Н. Мартиненко, Л. Сердюк, В. Огнєвої, І. Чухно, S. Lyubomirsky, C. Ryff, та ін.

Соціальне благополуччя можна визнати інтегральним показником відображення ефективності функціонування соціальної сфери країни, рівня добробуту та якості життя населення, а також самосприйняття себе народом (Гоффе Н., & Монусова Г., 2018; Огнєв В., & Чухно І., 2019).

Психологічне благополуччя чимало дослідників розглядають як повноцінне здорове функціонування людини, як результат переживання особистістю досягнень та успіхів у професійній діяльності, гармонії у особистому житті, самопізнання, як суб'єктивне самовідчуття цілісності та свідомості індивідом свого буття. Психологічна енциклопедія зазначає: психологічне благополуччя – це стан, коли людина відчуває гармонію і задоволення в своєму житті. Воно відображається в позитивній настанові, емоційній стабільності та здатності долати труднощі (Каргіна Н., 2015; Психологічне благополуччя. Психол. енцикл., 2024; Ivan Robertson, 2018).

Психологічне благополуччя (у зарубіжній літературі - well-being) є важливою складовою здоров'я людини. За визначенням Івана Робертсона (2018), психологічне благополуччя залежить від багатьох факторів, а саме: емоційного стану людини, суб'єктивного почуття щастя, сенсу та мети життя. На думку багатьох вчених, існує два основних підходи щодо вивчення психологічного благополуччя та його складових. Так, гедоністичний підхід включає задоволення, щастя, насолодження життям, як головні атрибути психологічного благополуччя. Тоді як евдемоністичний підхід зосереджений на вивченні інших

атрибутів психологічного благополуччя, а саме – меті та сенсі життя, автономії, самореалізації (Hernandez, Rosalba, 2018).

Узагальнена модель Керол Ріфф (психодіагностична шкала вимірювання) містить такі складові психологічного благополуччя: *позитивні відносини з іншими*, *самосприйняття* як позитивна оцінка себе і свого життя, *автономність* як здатність слідувати своїм власним переконанням, *компетентність* як контроль над навколишнім середовищем, здатність ефективно управляти своїм життям, *цілі в житті*, які надають спрямованість і сенс, *особистісне зростання* як почуття безперервного розвитку і самореалізації (Психологічне благополуччя К. Ріфф; Ryff, C., & Singer B., 1998).

Забезпечення психологічного благополуччя людини утворює міцне підґрунтя для формування стійких міжособистісних відносин, що впливає на її соціальне благополуччя. Своєю чергою, соціальне благополуччя – це суспільне явище, зумовлене умовами життя людей, коли вони мають можливість задовільнити свої потреби, втілювати життєві плани і відповідати соціальним очікуванням (Огнєв В., Чунхо І., 2019; Сердюк Л., 2017; Шатілова О., & Яковенко М., 2021).

Такі ідеї егалітаризму, як організація рівності в усіх складових життя громадян у суспільстві, створюють умови для психосоціального благополуччя людей. Проте порушення гендерного балансу може призвести до дискримінації, об'єктивізації (насамперед, жінок), нерівних умов життя, які прямим чином негативно впливають на психіку людини. Ось чому важливість підтримки паритету між гендерами є важливим інструментом для розбудови суспільства та забезпечення суб'єктивного благополуччя його членів.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), нерівність гендерів на соціальних та економічних рівнях може впливати на психічне здоров'я особистості (Vigod, Simone N., Paula & A. Rochon, 2020; Medically reviewed, 2021). Нерівна оплата праці чоловіків та жінок (гендерний розрив в оплаті) посилює рівень дискримінації за ознакою статі. Своєю чергою, це створює нездорову основу для домашнього насильства, в тому числі економічного, психологічного, що є прямим порушенням прав людини та може породжувати негативні психологічні й соціальні наслідки для жінки. Стамбульська конвенція, ратифікована в Україні з 2022 року, є вагомим інструментом для регуляції й попередження гендерного зумовленого насильства, домашнього насильства та забезпечує захист прав жінок на законодавчому рівні (Конвенція Ради Європи, 2022).

Важливо врахувати, що інтенсивна турбота жінки про інших членів родини може негативно впливати на рівень її здоров'я, виснажувати. За даними досліджень, жінки більше надають допомогу іншим людям або членам родини (порівняно з чоловіками), тому рівень їх

психологічного благополуччя нижчий (Gökbayrak, Leonard, 2021). Піклування про інших людей пов'язане з такими чинниками, що підтримують наш ментальний стан: сон (недосипання), фізична активність (виснаженість), відпочинок. Тож зменшення одного з них має прямий вплив на благополуччя людини. За даними іншого дослідження, жінки, які навпаки ведуть активний спосіб життя у суспільстві, піклуються про себе, зазвичай набагато менше стикаються з фізичними та психологічними проблемами (Mayor, Eric, 2015).

Також слід зазначити, що на ментальний стан людини впливають гендерні стереотипи, поширені в певній культурі. Існують усталені думки стосовно того, що чоловіки краще розуміють точні науки, такі як: математика, фізика, хімія. Вони прямо спотворюють самооцінку жінки та продукують невпевненість у своїх можливостях (Bordalo, Pedro, 2019). Низька самооцінка призводить до зменшення здатності жінки розвивати здорові стосунки з іншими людьми, погіршує ставлення до самої себе та провокує низький соціальний статус.

Тож в умовах, коли суспільство здатне відмовитися від гендерних упереджень та сприймати кожную особистість як унікальну, з'являється можливість для розвитку гармонійної особистості та створення сприятливого середовища для її всебічного самореалізації. Такий підхід сприятиме не лише покращенню психічного здоров'я окремої особистості, а й формуванню більш здорового та збалансованого суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Гендерна рівність (2023). Взято з https://uk.wikipedia.org/wiki/Статева_рівність *Процитовано 20 березня 2024.*
2. *Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні*. Радіо Свобода (укр.). Архів [оригіналу](#) за 6 березня 2019. *Процитовано 20 березня 2024.*
3. Гендерна нерівність (2020) Взято з https://uk.wikipedia.org/wiki/Гендерна_нерівність#cite_note-1 *Процитовано 20 березня 2024.*
4. Гендерні дослідження : прикладні аспекти : монографія (2013) / [В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.] ; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 448.
5. Гербут Н. (2018) Теоретико-методологічні засади гендерних досліджень. Наукові записки. ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. Вип.1(57), 344-361.
6. Гоффе Н., & Монусова Г. (2018) Социальное благополучие: восприятие реалий. South-Russian Journal of Social Sciences. № 19, 21–36.
7. Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 р (2022). Урядовий портал. Доступ через: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriadom-skhvaleno-derzhavnu-stratehiu-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei-zhinok-i-cholovikiv-na-period-do-2030-roku>
8. Закон України Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. (2014) Доступ через <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2> 16 вересня 2014.

9. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) (2022) Доступ через https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text
10. Кальницька К., & Непопенко О.(2006) Соціально-психологічні особливості становлення кар'єри жінки в умовах сучасності // Новітні досягнення геодезії, геоінформатики та землепорядкування. Європейський досвід: Зб. наук. праць. Вип. 2. Чернігів : КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 223-230.
11. Кальницька К. (2009) Гендерний розвиток особистості у наукових теоріях та дослідницьких парадигмах // Імперативи розвитку України в умовах глобалізації: Матеріали доповідей та виступів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 12-13 червень 2009 р.). Чернігів : ЧДІЕУ, 205-207.
12. Кальницька К. (2011) Гендерні ролі та стереотипи: трансформація у сучасному суспільстві //Жінки Чернігівщини: історія і сучасність. Проблеми подолання гендерних стереотипів і формування гендерної культури в суспільстві: Матеріали обл. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27 квітня 2011 р.).Чернігів : ФОП Падалка О., 15-23.
13. Каргіна Н. (2015) Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості. *Наука і освіта*. № 3, 50.
14. М'ясоєдов В., Огнев В., Чухно І., & Мартиненко Н. (2019). Соціальне благополуччя та його роль в системі громадського здоров'я //Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення: матеріали ІІ наук.-практ. конф. з міжнар. Уч., 24 жовтня 2019 р. *ХНМУ*. Харків, 11-20.
15. Огнев В., &Чухно І. (2019) Соціальне благополуччя в контексті забезпечення соціального розвитку держави та громадського здоров'я. Громадське здоров'я в соціальному і освітньому просторі – виклики сьогодення і перспективи розвитку: матеріали І міжнар. укр.-нім. симп. з громад. здоров'я, 25–26 вересня 2019 р. Тернопіль: ТНМУ, 11–14.
16. Психологічне благополуччя К. Ріфф. Енциклопедія практичної психології. (2024). Взято з екрану 19.03.24. http://psychologis.com.ua/psihologicheskoe_blagopoluchie_k_riff.htm
17. Психологічне благополуччя. Психологічна енциклопедія. (2024)Український психологічний хаб. Режим доступу: <https://www.psykholoh.com/entsyklopediya>
18. Сердюк Л. (2017) Структура та функція психологічного благополуччя особистості // Актуальні проблеми психології. Зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 17. Київ, 124-133.
19. Титаренко Т.М. (2018) Способи підвищення психологічного благополуччя особистості, що пережила травму *Психологія: теорія і практика. Випуск 1 (1)*, 112-119. DOI:10.31339/2617-9598-2018-1(1)-112-119
20. Угода про АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (2014) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text за 30.11.23
21. Шатілова О., &Яковенко М. (2021) Гендерна рівність як складова благополуччя на робочому місці. Економіка та управління підприємствами. Проблеми економіки № 4 (50), 141-149.
22. Audette A. The Gender Policy Report. Gender Equality Supports Happiness and Well-Being. University of Minnesota. 2019. URL: <https://genderpolicyreport.umn.edu/gender-equality-supports-happiness>
23. Bordalo, Pedro, et al. (2019) «Beliefs about Gender». *American Economic Review*, вип. 109, вип. 3, 739–73. DOI.org (Crossref), <https://doi.org/10.1257/aer.20170007>.
24. Ivan Robertson (2018). What is psychological wellbeing? Robertson Cooper. <https://www.robertsoncooper.com/blog/what-is-psychological-wellbeing/>
25. Hernandez, Rosalba, et al. (2018) Psychological Well-Being and Physical Health: Associations, Mechanisms, and Future Directions. *Emotion Review*, вип. 10, вип. 1, 18–29. DOI.org (Crossref), <https://doi.org/10.1177/1754073917697824>.

26. Mayor, Eric. (2015) Gender roles and traits in stress and health. *Frontiers in Psychology*, вип. 6. DOI.org (Crossref), <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00779>.
27. Medically reviewed by N. Simay Gökbayrak, PhD - By Jayne Leonard (2021) «What Are the Psychological Effects of Gender Inequality?» <https://www.medicalnewstoday.com/articles/psychological-effects-of-gender-inequality>.
28. Ryff, C., & Singer B. (1998) The contours of positive human health // *Psychological Inquiry*. Vol. 9. 719-727.
29. Shatilova, O., Sobolieva, T., & Vostryakov, O. (2021). Gender equality in the energy sector: Analysis and empowerment. *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*, 24(4), 19–42. <https://doi.org/10.33223/epj/143505>
30. Swift, J. (2019). Gender equality supports happiness and well-being. *Gender Policy Report*. <https://genderpolicyreport.umn.edu/gender-equality-supports-happiness>
31. Vigod, S. N., & Rochon P. A. (2020) The Impact of Gender Discrimination on a Woman's Mental Health. *EClinicalMedicine*, вип. 20, 100311. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100311>

Колодка А.В., студентка МП-2

кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

a.kolodka@ukma.edu.ua

Наукова керівниця: **Романова Н.Ф.**, кандидат педагогічних наук,
доцентка кафедри «Школа соціальної роботи ім. В.І. Полтавця»,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

natalia.romanova@ukma.edu.ua

СУЧАСНИЙ СТАН ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ

Більше третини жінок у всьому світі зазнають різних форм насильства протягом свого життя, в тому числі й гендерно-зумовленого насильства (далі - ГЗН), яке спрямоване проти особи через її гендерну належність (Підтримка людей, які пережили гендерно зумовлене насильство, 2022). Щодо України, то за оцінками UNFPA, близько 3,6 млн українських громадян різного віку потребують допомоги із запобігання та протидії ГЗН (Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні, 2023). Ситуація суттєво погіршилася через повномасштабну війну з РФ, коли наша країна зіштовхнулася із безпрецедентним рівнем насильства різних форм та видів. Найбільш вразливою групою до ГЗН науковці називають жінок віком 25-59 років (67%), доволі високий відсоток серед жінок віком від 60 років (21%), також виявлено значну кількість таких випадків серед дівчат у віці 18-24 років (8%). Більше того, зафіксовано випадки, коли одна й та ж жінка може зазнавати насильства різних видів (Brave&Safe, 2023).

До найбільш поширених форм ГЗН відносять домашнє та сексуальне насильство, які суттєво зросли за останній рік. Наприклад, тільки у січні 2024 року було зареєстровано 435 випадків домашнього насильства, що майже вдвічі більше, ніж у січні минулого року